

До спеціалізованої вченої ради
Д 11.737.01 у Донецькому
державному університеті
внутрішніх справ, 25015,
м. Кропивницький, вул. Велика
Перспективна, 1.

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Ковальчука Володимира Степановича «Кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України» подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право

Відгук підготовлений на підставі вивчення тексту дисертації, автореферату та опублікованих автором робіт.

Актуальність теми, обраної для дисертаційного дослідження є те, що з моменту передачі Державної пенітенціарної служби України під опіку Міністерства юстиції України відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 343 від 18 травня 2016 р. реформувалися органи й установи виконання покарань та пробації, відповідно до міжнародних стандартів, як центральному органу виконавчої влади надано повноваження забезпечити реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, сформувати нову кримінально-процесуальну та криминологічну парадигму запобігання кримінальним правопорушенням у кримінально-виконавчих установах ДКВС України, вчиненими як засудженими, так і персоналом.

Сьогодні Міністерство юстиції України та нове керівництво ДКВС України наразі створює передумови для позитивних результатів у пенітенціарній системі, зокрема, і у сфері запобігання вчинення засудженими і персоналом у УВП кримінальних правопорушень та умов для виконання обов'язків органів дізнання, досудового розслідування та суду щодо виявлення у ході кримінального провадження детермінантів, які сприяють вчиненню

Донецький державний університет
внутрішніх справ
Вх. № 404/1008
« 08 » 05 2014 р.

кримінальних правопорушень.

Варто зазначити, що в загальному в Україні функціонують 89 установ виконання покарань, з них 25 СІЗО та УВП, 58 виправних колоній, 5 виправних центрів, 1 виховна колонія для тримання неповнолітніх та окремо 2 табори для тримання військовополонених. В зазначених установах утримується понад 44 тисячі осіб, в тому числі 16 тисяч в умовах СІЗО (УВП), 26,8 в умовах виправних колоній та 0,9 тисяч у виправних центрах.

Разом з тим, однією з проблем та одночасно, завданням, яке потребує вирішення у зв'язку з необхідністю якісної видозміни змісту кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України є продовження впровадження кращих європейських практик і стандартів, що суттєво підвищить рівень та ефективність запобіжної діяльності.

Отже, в умовах сьогодення, збройної агресії РФ проти України, перед правоохоронними органами постала низка нових завдань щодо запобігання та протидії проявам злочинності, у тому числі в місцях позбавлення волі.

З урахуванням зазначеного вище, дисертаційне дослідження Ковальчука Володимира Степановича за темою «Кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України» видається мені таким, що, без сумніву, характеризується необхідним рівнем актуальності.

Структура дисертації є добре продуманою і відповідає тим завданням, які поставила перед собою автор (С. 23–24). Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які вміщують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 347 найменувань та 17 додатків.

Повний обсяг дисертації становить 320 сторінок, з них загальний обсяг тексту – 200 сторінок.

Положення, викладені в авторефераті, відповідають основним положенням та висновкам, зазначеним у дисертації. Зміст автореферату відповідає визначеним стандартам. Дисертація та її автореферат оформлені відповідно до встановлених вимог.

У першому Розділі «Теоретичні та методологічні підходи, що стосуються

змісту кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України» автор пропонує розглядати два періоди виникнення та формування кримінально-процесуальних засад запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, до яких, зокрема, віднесені наступні історичні часові проміжки: а) 1991-2012 р. р., на протязі якого на законодавчому рівні було закріплено обов'язок для відповідних суб'єктів кримінального процесу щодо виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочину, та необхідність процесуального реагування на них даними учасниками кримінального судочинства; б) 2013-2023 р. р., коли у результаті прийняття у 2012 році нового КПК зазначений обов'язок був скасований, але це питання на сьогодні регулюється на рівні відомчих нормативно-правових актів (наказів, інструкцій, положень тощо), що не в повній мірі кореспондується з вимогами Конституції України, відповідно до якої всі органи держави та їх посадові особи мають діяти лише у спосіб, що визначений в Основному та інших законах України (ст. 19).

Автором надане поняття «кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань», під яким запропоновано розуміти закріплену у правових джерелах таку суспільну діяльність, яка реалізується на основі науково обґрунтованих і практично обумовлених підходах та спрямована на вирішення тих кримінологічно значущих завдань, які мають пряме і безпосереднє відношення до реалізації завдань кримінального провадження, а також до нейтралізації, блокування, усунення тощо детермінант, які спричинили, обумовили та скорелювали вчинення конкретно взятого кримінального правопорушення у процесі виконання – відбування покарань.

Крім цього, встановлено діалектичний взаємозв'язок і взаємодію кримінально-процесуальної та кримінально-виконавчої діяльності, у силу наявності об'єднуючого для них предмета – необхідності реагування на детермінаційний комплекс причин і умов, які сприяли вчиненню попередніх і

нових (у ході процесу виконання – відбування покарань) кримінальних правопорушень.

У другому Розділі «Кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень, які вчиняються у сфері виконання покарань» досліджено кримінологічну характеристику аналізованої злочинності. Автор розглядає та проводить аналіз різних кількісних та якісних показників і особливості пенітенціарної злочинності та злочинності персоналу колоній, на підставі чого доведено, що знання учасниками сторони обвинувачення у кримінальному провадженні кримінологічно значущих показників і особливостей зазначених видів кримінальних правопорушень – це необхідна та об'єктивно детермінована умова успішного вирішення ними закріплених у законі завдань кримінального процесу і слідчої профілактики, а також завдань кримінально-виконавчого законодавства України.

Автором визначено сутність і зміст детермінантів, що спричинюють та обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань, які пов'язані з кримінально-процесуальною діяльністю, та на цій підставі сформульовано авторське поняття такого ж спрямування, під яким розуміє різноманітні правові прогалини та організаційно-управлінські недоліки, а також прорахунки слідчої профілактики, яка здійснюється у ході досудового розслідування за фактами вчинення кримінальних правопорушень в процесі виконання і відбування покарань, що корелюють їх вчинення та входять у комплекс причин і умов, які сприяли протиправній діяльності винних осіб

Крім цього, на підставі отриманих результатів проведеного аналізу кримінологічної характеристики особи злочинця, що вчиняє кримінальні правопорушення у сфері виконання покарань України, яка має юридичне значення у кримінальному провадженні, автором констатовано, що її формування має здійснюватись тільки на нормативно-правовій основі та забезпечувати реалізацію завдань як кримінального провадження та слідчої профілактики, так і процесу виконання – відбування покарань України, враховуючи його перманентний (безперервний) характер навіть в умовах

здійснення у сфері виконання покарань заходів кримінально-процесуального спрямування.

У третьому Розділі «Головні напрями удосконалення правового механізму кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України» виокремлено та охарактеризовано основні сучасної державної політики України з питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання злочинам, включаючи й у сфері виконання покарань, та констатовано у зв'язку з цим, що проведений аналіз законодавчих та інших нормативно-правових актів, практики їх застосування, а також наукових джерел свідчить про те, що цей вид внутрішньої політики нашої держави носить безсистемний та формальний характер, позаяк не включає у своєму змісті створення реальних правових гарантій, спрямованих на підвищення рівня слідчої профілактики та в цілому діяльності щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань, протиправної мотивації у виді суспільно небезпечних діянь і наслідків.

Автором з'ясовано та вивчено зміст правозастосовної практики позитивного зарубіжного досвіду, яка склалась у низці держав світу (Австрії, Англії, Іспанії, Італії, Латвії, Литви, Польської Республіки, США, Франції, ФРН, ін.), і на цій основі зроблено висновок про те, що в положеннях відповідних міжнародних нормативно-правових актів, ні в законодавстві цивілізованих держав світу, ні в правових джерелах ЄС чітко не закріплені норми, пов'язані з обов'язком виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, але їх зміст та встановлені процедури збирання, оцінки та використання доказів у кримінальному процесі, а також визначені у законі порядок і процесуальні обов'язки суб'єктів і учасників кримінального провадження мають безпосереднє відношення до кримінологічної діяльності у виді таких правових категорій, як: «встановлення істини»; «забезпечення безпеки»; «принципи кримінального судочинства»,

Слушним є сформульоване авторське поняття взаємодії цих суб'єктів, під якою слід розуміти співпрацю учасників сторони обвинувачення у кримінальному

провадженні з іншими державними органами, включаючи правоохоронні, та органами місцевого самоврядування, а також установами, організаціями та підприємствами різних форм власності, яка ґрунтується на законодавчих та інших нормативно-правових засадах і спрямована на досягнення узгодженої мети та завдань у сфері запобігання злочинності, що не суперечать чинному законодавству і не порушує конституційних та процесуальних прав і свобод людини.

Таким чином, послідовність викладення матеріалу є логічною, висвітлює хід думки автора від аналізу попередніх досліджень та чинного законодавства до власних висновків та пропозицій.

Повнота викладу положень дослідження в опублікованих працях.

Основні результати дисертації В.С. Ковальчук досить повно відображені в 23 публікаціях, з яких: 6 статей у наукових фахових виданнях України; 1 – стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні (Республіка Польща); 12 – тези матеріалів Всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій і круглих столів; 4 - інші праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації (дві колективні монографії та два навчальних посібники).

Зміст публікацій, викладених у наукових фахових виданнях, відповідає тексту дисертації, зокрема:

1. Ковальчук В. С. Віймка як спосіб здобуття доказів. *Вісник прокуратури*. 2014. № 7. С. 140-147.

2. Ковальчук В., Шульгін С. Залучення до кримінального провадження як потерпілого. *Вісник прокуратури*. 2014. № 7. С. 28-34.

3. Ковальчук В. С. Прокуратура України як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань і пробації України. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2022. № 2(20). С. 65-71. DOI: <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2022.2.08>

4. Ковальчук В. С. Про деякі детермінанти кримінально-процесуального характеру, що корелювали війну російської федерації проти України. *Вісник*

пенітенціарної асоціації України. 2022. № 1(19). С.79-86. DOI: <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2022.1.09>

5. Ковальчук В. С. Про деякі кримінологічні аспекти діяльності органів прокуратури в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 404-406. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/99>.

6. Ковальчук В. С. Кримінально-процесуальні можливості прокуратури у запобіганні кримінальним правопорушенням в Україні. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2023. № 3 (55). С. 145-150. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.3.22>

7. Ковальчук В. С. Кримінально-процесуальні засади діяльності прокурорів щодо запобігання злочинності в установах виконання покарань України. *Juris Europensis Scientia*. 2023. Випуск 2. С. 122-125. DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2023.22>.

8. Ковальчук В. С., Колб О. Г., Топчій В. В. Державний і громадський контроль та прокурорський нагляд у сфері виконання покарань і пробації України. Деліктологія: монографія / під заг.ред. І. М. Копотуна, С. В. Петкова, Р. Поліан. Куновіце: Академія ГУСПОЛ, 2023. Т. 8. С. 39-72.

9. Ковальчук В. С., Колб О. Г., Поняття, сутність і зміст діяльності банківської установи як суб'єкта запобігання кримінальним правопорушенням. Банк як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням: навч. посіб. / за заг. ред. д.ю.н., проф. В. Я. Конопельського та д.ю.н., проф., заслуженого юриста України О. Г. Колба. Одеса: Одеський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 17-33.

10. Ковальчук В. С. Заходи соціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються персоналом установ виконання покарань. Кримінологічна характеристика злочинів, що вчиняються персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України: монографія. Вид. 3-є, доповн. і виправлене / за заг. ред. д.ю.н., проф., заслуженого юриста України В. В. Топчія. Луцьк: видавництво Терен, 2023. С. 126-141.

11. Ковальчук В. С., Колб Р. О. Державний нагляд та контроль за

процесом виконання-відбування покарань. Кримінально-виконавче право України: короткий курс лекцій: навч. посібник / О. Г. Колб, І. М. Копотун, В. Г. Фатхутдінов та ін.; за заг. ред. д.ю.н., проф., заслуженого юриста України Топчія В. В. Ірпень: Державний податковий університет, 2023. С. 127-148.

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

12. Ковальчук В. С., Василюк І. М. Зміст сучасних правових гарантій забезпечення прав засуджених уповноваженими органами пробації та прокуратури. Поговоримо про пробацію: історія становлення, розвиток та перспективи: матеріали круглого столу (Одеса, 11 лютого 2022 року). Одеса : ОДУВС, 2022. С.175-176.

13. Ковальчук В. С., Новосад Ю. О. Про деякі змістовні елементи запобігання кримінальним правопорушенням органами прокуратури засобами кримінального процесуального права. Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : тези V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 25 лютого 2022 р.). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2022. С. 281-282.

14. Ковальчук В. С., Новосад Ю. О. Про деякі аспекти діяльності прокуратури України щодо запобігання кримінальним правопорушенням, які вчиняються засудженими. Наукові читання, присвячені пам'яті професора Т. А. Денисової : збірник матеріалів (Запоріжжя, 10 березня 2022 р.). Запоріжжя : КПУ, 2022. С. 275-277.

15. Ковальчук В. С., Годлевська-Коновалова А. В. Про деякі змістовні елементи спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням органами прокуратури. Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2022: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернігів, 10 червня 2022 р.). Чернігів: Академія ДПтС. 2022. С. 140-142.

16. Ковальчук В. С., Колб О.Г. Вплив військової агресії Росії на процес детермінації сучасної злочинності в Україні. Вивчення криміногенної ситуації в

Україні та прогнозування її подальшої динаміки (вплив воєнних факторів): матеріали наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 07 вересня 2022 р.). Київ : ДНДІ МВС України; Харків : Мачулін. 2022. С. 77-80.

17. Ковальчук В.С. Сучасна роль прокуратури в запобіганні кримінальним правопорушенням, пов'язаним з подвійним громадянством України. Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ.конф. (Чернігів, 04 листопада 2022 р.). Чернігів: Академія ДПтС, 2022. С. 294-296.

18. Ковальчук В. С. Вплив детермінант кримінально-процесуального характеру на стан забезпечення воєнної безпеки України. Наука і вища освіта: матеріали XXXI Міжнар. наук. конф. студентів і молодих учених (м. Запоріжжя, 9 листопада 2022 р.). Запоріжжя: КПУ, 2022. С. 87-88.

19. Ковальчук В. С., Колб Р. О. Особливості прокурорського нагляду за дотриманням прав військовополонених в Україні. Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 24 листопада 2022 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 201-204.

20. Ковальчук В. С. Потенційні можливості прокуратури як суб'єкта запобігання кримінальним правопорушенням. Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Одеса, 25 листопада 2022 р.). Одеса: ОДУВС, 2022. С. 175-176.

21. Ковальчук В. С., Топчій В. В. Проблеми участі прокуратури України у запобіганні кримінальним правопорушенням, що вчиняються у процесі виконання-відбування покарань у воєнний час. Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 16 березня 2023 р.). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. С. 266-267.

22. Ковальчук В. С. Процесуальна роль прокурора у запобіганні кримінальним правопорушенням. Прикладна економіка: від теорії до практики:

Матеріали доповідей учасників Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (Луцьк, 27-28 березня 2023 р.). Луцьк: Волинський інститут ім. В. Липинського ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2023. С. 284-287.

Слід відзначити, що **переважна більшість положень, винесених автором на захист** (С. 26–28), і висновків (С. 188–200, а також висновки до розділів) є **новими або містять значну частку новизни**.

Загалом, **наукова новизна** дисертації полягає в тому, дисертація В.С. Ковальчука є першим дослідженням, в якому представлено ґрунтовну кримінологічну характеристику, систему детермінант та запропоновано заходи запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України. Проведене дослідження дозволило обґрунтувати нові положення, висновки і рекомендації, що мають як теоретичне, так й практичне значення.

Практичне значення розглядуваного дисертаційного дослідження визначається можливістю використання його результатів у науково-дослідній діяльності – під час подальших наукових досліджень різноманітних кримінологічних питань запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України; у правотворчій діяльності – при розробці змін і доповнень до законодавчих та інших нормативно-правових актів, що регулюють практику запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України; у правозастосовній сфері – як науково обґрунтовані заходи, що здатні підвищити результативність діяльності з профілактики, відвернення та припинення правопорушенням у сфері виконання покарань України; у навчальному процесі – при підготовці за означеною проблематикою відповідних підручників, навчальних і навчально-методичних посібників та під час проведення занять із навчальної дисципліни «Кримінологія» тощо.

В обґрунтуванні цього було використані результати узагальнення матеріалів офіційної державної статистики; Єдиного реєстру досудових розслідувань, Єдиного реєстру судових рішень, офіційні відомості Міністерства юстиції та МВС України, Офісу Генерального прокурора, архівні матеріали ДКВС України за 2012-2023 р.р. про стан, рівень і структуру кримінальних правопорушень,

вчинених у сфері виконання покарань, а також результати анонімного опитування 936 слідчих, прокурорів і адвокатів у 14 регіонах України (Волинській, Вінницькій, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській (включаючи м. Київ), Львівській, Полтавській, Рівненській, Хмельницькій та Черкаській областях) та матеріали вивчення 386 архівних кримінальних проваджень, що стосуються проблематики дослідження.

Цим, а також правильним і доречним використанням автором різних загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, на підґрунті законів діалектики та філософських категорій теорії пізнання, таких як системно-структурний, історичний, логіко-нормативний, конкретно-соціологічний, порівняльно-правовий, статистичний – забезпечується високий **ступінь обґрунтованості** наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дослідженні, їх **достовірність**.

Загалом, на сторінках дисертації В.С. Ковальчука вдалося вибудувати наукову модель сучасного стану кримінологічної характеристики та запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України та запропонувати низку нових ідей щодо її вдосконалення.

Використовуючи наведений вище масив емпіричних даних та наукових джерел, автор зробив досить цікаві узагальнюючі висновки. Зокрема, я погоджуюсь із запропонованим доповненням ст. 36 КПК частиною сьомою такого змісту: «Здійснюючи процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, прокурор зобов'язаний та має право дати письмові доручення для інших учасників сторони обвинувачення у кримінальному провадженні щодо виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, та реагувати на виявлені у зв'язку з цим порушення закону відповідними заходами процесуального характеру».

З цього приводу цікавим моментом є те, що автор підтримує багатофакторний підхід до соціально-правової природи детермінант, що спричинюють та обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень у сфері

виконання покарань, та запропоновано автором доповнити ст. 22 КВК частиною 3 такого змісту: «У випадках вчинення кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань, за письмовим запитом прокурора, який здійснює процесуальне керівництво у досудовому розслідуванні, матеріали прокурорського нагляду спрямовуються йому для аналізу та встановлення взаємозв'язку виявлених правопорушень з кримінальним провадженням», а також Розділ VI КПК - главою «Особливі порядки кримінального провадження у сфері виконання покарань», враховуючи змістовну та сутнісну специфіку кримінально-виконавчих правовідносин.

Згоден і з висновком автора про елементи та пріоритетні напрями сучасної державної політики України з питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання кримінальним правопорушенням, включаючи й сферу виконання покарань, запропоновано ст. 2 КПК доповнити частиною 2 такого змісту: «У ході кримінального провадження здійснюються передбачені законом заходи безпеки щодо учасників кримінального процесу та інша запобіжна діяльність, спрямована на недопущення вчинення кримінальних правопорушень», а також ст. 5 КВК - принципом верховенства права, що логічно витікає із змісту процесу виконання – відбування покарань та змісту основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених, метою яких у тому числі є запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень з боку останніх.

Також є обґрунтованими висновки про те, що сутність і зміст норм міжнародного права, а також позитивний зарубіжний досвід, який стосується кримінально-виконавчих засад запобігання злочинам у сфері виконання покарань, на підставі чого автор пропонує чотири групи міжнародно-правових актів, пов'язаних з даною тематикою дослідження, а саме: 1. Загальновизнані міжнародно-правові акти з прав людини і громадянина (Загальна декларація прав людини; Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права; Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини; ін.). 2. Міжнародно-правові джерела кримінально-правового та

кримінологічного характеру з питань запобігання злочинності (Декларація ООН про злочинність та громадську безпеку від 12.12.1996; Директива Ради ЄС «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей від 19.06.1991; Єдина конвенція про наркотичні засоби від 30.03.1961; ін.). 3. Міжнародно-правові акти, що пов'язані зі сферою виконання покарань та включають у себе елементи запобіжної діяльності (Міжнародні стандартні правила поводження із засудженими; Європейські пенітенціарні правила; Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання ; ін.). 4. Міжнародно-правові акти, що стосуються питань здійснення слідчої профілактики (Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою від 29.11.1985; Європейська конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, від 08.11.1990; Європейська конвенція про незастосування строків давності до злочинів проти людства і воєнних злочинів від 25.02.1974; ін.).

Підтримую думку про те, що підвищення рівня координації та взаємодії суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності є необхідною умовою та гарантією реалізації завдань, які пов'язані із запобіганням кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань. Виходячи з цього, автором запропоновано ст. 104 КВК доповнити частиною 4 такого змісту: «У випадках, визначених у кримінально-процесуальному законодавстві України, оперативні підрозділи органів і установ виконання покарань зобов'язані виконувати завдання уповноважених органів досудового розслідування. Зібрана при цьому інформація може бути використана слідчим або прокурором для забезпечення процесу доказування в кримінальному провадженні»

Також ефективним має бути ст. 23 КВК - абзацом другим наступного змісту: «У ході відомчого контролю вживаються передбачені законом заходи щодо усунення, нейтралізації та блокування причин і умов, які сприяють вчиненню порушень у сфері виконання покарань і пробації. Матеріали відомчих перевірок в обов'язковому порядку спрямовуються прокурору, який

здійснює нагляд за додержанням законів під час виконання покарань відповідно до положень ст. 22 даного Кодексу та Закону України «Про прокуратуру», для визначення підстав юридичної відповідальності щодо осіб, які вчинили правопорушення».

Однак, не зважаючи на вищезазначене, загальна позитивна оцінка дисертації не виключає **деяких зауважень і побажань**, які можуть бути використані автором у подальших наукових дослідженнях:

1. З початку відкритої військової агресії проти України у лютому 2022 року в нашій країні створені та функціонують спеціальні табори для утримання військовополонених. При цьому основним суб'єктом виконання даного завдання виступає персонал органів і установ виконання покарань.

Разом з тим, у даній дисертації цьому питанню не приділено належної уваги з огляду особливостей організації та реалізації заходів, спрямованих на запобігання вчиненню зазначеними суб'єктами кримінальних правопорушень, пов'язаних зі втечею з цих таборів, нападом на персонал вказаних установ, злісною непокорюю адміністрації таборів, т. ін.

Такий підхід автор значно підвищив би рівень презентабельності отриманих ним результатів дослідження.

2. Відповідно до положень ст. 216 Кримінально-процесуального кодексу України досудове розслідування за фактами вчинення злочинів у сфері виконання покарань проводять органи Національної поліції.

Виходячи з цього, автору даної дисертації слід було б більше уваги приділити особливостям взаємодії слідчих вказаного правоохоронного органу з оперативними підрозділами органів і установ виконання покарань, особливо з питань, що стосуються слідчої профілактики.

Без сумніву, від такого методологічного підходу робота тільки виграла б та набрала б рис повної завершеності у контексті визначених у ній завдань дослідження.

3. Ведучи у своїй роботі мову про детермінацію, здобувачу варто було б більш предметно та повно розкрити її вплив на формування протиправної

поведінки осіб, які вчиняють злочини у процесі виконання – відбування покарань, з урахуванням особливостей кримінально-виконавчих правовідносин і змісту запобіжної діяльності у сфері виконання покарань.

Зазначений підхід дав би можливість застосувати при оцінці отриманих результатів даного дослідження й інші відомі в науці критерії визначення ефективності та практичної значущості цієї дисертації.

4. При підведенні підсумків за результатами аналізу зарубіжного досвіду з означеної проблематики дослідження, дисертанту варто було б більш предметно підійти до його оцінки з огляду обґрунтування у ній пропозицій щодо доповнення чинного Кримінально-процесуального кодексу України правовим інститутом «причин і умов злочинності».

Така авторська позиція є тим більш необхідною, якщо до вирішення існуючих у сфері виконання покарань України різноманітних проблем кримінологічного характеру, підійти з урахуванням можливостей компаративістського (порівняльно-правового) методу дослідження.

Перелічені зауваження і побажання, зрозуміло, не вичерпують дискусії й щодо інших положень і висновків дисертанта, яку, очевидно, буде продовжено під час захисту. Але ці зауваження мають локальний, переважно дискусійний, характер і загалом не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом, оформлення.

Зважаючи на вищевикладене, можна стверджувати, що дисертація *Ковальчука Володимира Степановича «Кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України»* містить нові наукові положення й науково обґрунтовані результати в галузі кримінології, що в сукупності розв'язують важливе науково-прикладне завдання.

Зміст дисертації цілком відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною, завершеною роботою. Дослідження виконано зрозумілою, юридично і

літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації та автореферату загалом відповідає встановленим МОН України вимогам.

Автореферат за своїм змістом ідентичний основним положенням дисертації та повністю відображає зміст, основні положення, висновки та пропозиції, які сформульовані в роботі.

Викладене вище дає підстави для **остаточного висновку** про те, що дисертація *Ковальчука Володимира Степановича «Кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України»* подана на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, є цілісною, завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову проблему, яка полягає в обґрунтуванні нових теоретико-правових положень щодо розкриття сутності принципів кримінального та кримінально-процесуального права. За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів дисертація відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її автор – Ковальчук Володимир Степанович на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –
кандидат юридичних наук, професор
завідувач кафедри криминології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії
внутрішніх справ
«01» травня 2024 року

Юрій ЛЕВЧЕНКО

Підпис Левченка Ю.О. засвідчую
Проректор Національної академії
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
«01» травня 2024 року

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ